

BİLGİ YÖNETİMİNE GİDEN YOL: E-TÜRKİYE SÜRECİNDE ELEKTRONİK BELGE YÖNETİMİNİN ÖNEMİ VE MEVCUT DURUM ÇALIŞMALARI

Şule YILMAZ*

Amaç ve Kapsam

Bu araştırma, hızla gelişen bilgi teknolojileriyle birlikte elektronik ortamlarda üretilen bilgi ve belgelerin iletilmesi ve yönetilmesinin öneminin vurgulanarak; e-Türkiye projesi kapsamında, ülkemizde yürütülen çalışmalar sürecinde, elektronik belge yönetiminin anlaşılmasına yönelik olarak hazırlanmıştır.

Giriş

Bilgi teknolojilerinde meydana gelen hızlı ilerleme ve gelişme çeşitli meslek alanlarında ve konularında olduğu gibi belge yönetimi alanında da büyük bir değişime ve gelişime neden olmuştur. Bilgi teknolojileri kâğıt dışında da belge türlerinin oluşması ve bu belgelerin yönetilmesi gereksinimine yol açmıştır.

Elektronik bilgi çağında Türkiye bir yandan bilgi çağı eşliğinde durmakta, bir yandan da Avrupa Birliği adaylık sürecini çeşitli projelerle yürütmeye çalışmaktadır. Birbirini destekleyen bu iki oluşumun bir bütün olarak düşünülmesi gerekmektedir. Elektronik belgelerle başlayan süreç e-devletin temelini oluşturmaktadır.

Günümüz toplumu bilgi toplumu günümüz devleti ise bilgi devletidir. Dijital çağ içerisinde yerini almak isteyen devletler, bugünün ve geleceğin kamu yönetiminin “elektronik devlet” anlayış ve uygulamalarından geçtiğini vurgulamaktadırlar. Bu anlamda kamu yönetiminin yeniden yapılanması, yerel yönetimlerin etkin ve verimli çalışması, bürokrasinin azalması, devlet yönetiminin şeffaflaşması, işlemlerin hızlı ve standart halde yapılması vb. konularda “e-devlet” oluşumunun büyük katkısı olduğu belirtilmekte ve “e-devlet” alanında sürekli yatırım yapılmaktadır (Erdal, 2003, s. iii).

---

* Kütüphaneci, Kadir Has Üniversitesi (syilmaz@khas.edu.tr).

Bilgi Yönetimi

Bilgi, “karar verme, planlama, karşılaştırma, değerlendirme, analiz, tahmin, tanı vb. yaşamın her alanına dayanak oluşturacak eylemlerin temelini teşkil eder” (Çapar, 2003, s. 422).

Bilginin yönetilmesi de bu anlamda önemlidir. Bilgi yönetiminin sadece bir alanı bilgiye ayrılmaktadır. Bu bilgi süreci de bilginin derlenmesi, düzenlenmesi ve hizmete sunulması şeklindedir. Fakat bilgi yönetimi, kurum ve kuruluşlarda bilginin üretilmesi, kodlanması, paylaşılması, öğrenilmesi ve yenilenmesi ile ilgili disiplinler arası bir işletme modelidir.

Değişik kaynaklarda çeşitli uzmanlar bilgi yönetiminin değişik tanımlamalarını yapmışlardır. Şöyle ki; bilgi yönetimi, kayıtlı veya kayıtsız organizasyon verilerini ve kişisel bilgi ve tecrübeye dayalı birikimleri, toplayıp, düzenleyip, kayıt altına alıp yararlı bilgi haline getirerek bunları doğru zamanda, doğru kimselerin, istenilen her yerden ulaşılabilmesini sağlayıp, organizasyonun entelektüel mülkünü artırmak, tekrarlanan işlemlerin tamamının teknolojik araçlarla yapılmasını sağlamak ve bunun sonucunda pozitif iş neticeleri elde etmek amacıyla yapılan bir dizi teknolojik ve kültürel işlemlerdir (Karakaş, 2002).

Kütüphanecilik alanının temel kaynaklarından olan ‘Harrod’s Librarians Glossary’de’ ise bilgi yönetimi şöyle yer almaktadır: Bilgi yönetimi “bir organizasyonda yer alan özellikle de yalnızca bireylerce bilinen enformasyon (örtük bilgi), var olan genel depolanmış enformasyon ve verinin (açık bilgi) toplanması, organizasyonu, depolanması ve kullanılması işlemidir. Bu işlem, elektronik depolama ve erişime dayanır.”

“Bir işi yönetmek bir işin geleceğini yönetmektir. Bir işin geleceğini yönetmek ise bilgiyi yönetmektir.” Bu sözde ifade edildiği gibi günümüzde bilginin doğru bir şekilde planlanması ve yönetilmesi yönetimin temel fonksiyonlarından.

Bilgi yönetiminin amaçlarını gerçekleştirecek, bilgi yönetiminin arka planında yer alan disiplinleri bilgi yönetimi ile ilişkilendirecek; bilgi yönetimini örgütlerde kolaylıkla uygulayarak bunları sürekli kılacak bir programa gereksinim vardır. Bu program aşağıdaki başlıklar altında sıralanabilir (Çapar, 2003):

- Bilgi Yönetimi
- Bilgi Yönetimi Tarihçesi: Teori/Kavramlar

- Güven Sağlama: Yukarıdan aşağıya ve aşağıdan yukarıya doğru ödüllendirme sistemi
- Bilgi Yönetimi Stratejisi
- Bilgi Kodlama
- Donanım, Yazılım, Sistemler
- Değerlendirme
- Uluslararası Uygulamalar

İsmet Barutçugil, “bilgi yönetimi, şirket performansını artırmak amacı ile üretken bilginin elde edilmesi, paylaşılması, geliştirilmesi ve kullanılması ile ilgilendir. Bilgi yönetiminin temel çabası, bilgiyi üretken kılmaktır. Yönetilecek bilgi, yalnızca işletme faaliyetlerinin sonuçlarının ışığında tanımlanabilir ve değerlendirilebilir.” “Bilgi yönetimi organizasyonel amaçların daha iyi bir şekilde elde edilebilmesi için bireylere, takımlara ve bütün organizasyona bilginin kolektif ve sistematik olarak yaratılması, paylaşılması ve uygulanması için olanak sağlayan yeni bir disiplindir” demektedir.

İşte bütün bu tanımlamalara bakacak olursak çalışmamızın temelini oluşturan bilgi ve belgelerin, bilginin ve bilgi yönetiminin yüksek teknoloji ile buluşması sonucunda iyi yönetilen örgütler ve devletler çıkmaktadır.

e-Devlet Nedir?

Devletler, son yıllarda dünyayı saran ‘e’ patlamasından kaçma şansına sahip değillerdir. E-devlet’in en temel amaçları; vatandaşa sunulan hizmet kalitesini artırmak ve İnternet üzerinden hizmet sunarak maliyetleri azaltmak, İnternet ziyaretçileri ile ilişkileri geliştirmek olarak özetlenebilir. Bazı araştırmacılar geleneksel hizmet yöntemleri yerine İnternet servislerinin kullanımının, toplamda devlete yüzde 70’in üzerinde kâr sağladığı sonucuna varmışlardır. E-devlet projesinin başarısı, web sitesi kanalı ile toplanan verinin bilgiye dönüştürülmesi ve web sayfası içerik yönetiminin bu bilgiler ışığında yapılması ile mümkün olmaktadır. Yapılan bir araştırmada, e-iş projelerinin yüzde 75’inin doğru yapılamayan planlamalar sonucunda başarısızlığa doğru gittiğini göstermiştir. Başarılı bir e-devlet web sitesi yönetimi ile kamu kuruluşları: Web sitelerini kimlerin ziyaret ettiğini anlayabilmekte ve ihtiyaçlarına uygun bir içerik oluşturarak web kanalı ile verdiği hizmetin başarısını artırmabilmektedirler. Böylece vatandaşların ihtiyaçlarını

anlayabilir ve karşlarına onlara uygun bir içerik çıkartabilir, site ziyaretçilerine aradıklarını daha kolay bulma imkânı sağlayabilir, sunduğu hizmetleri geliştirerek, yaptığı yatırımdan en fazla geri dönüşü sağlayabilirler. Ayrıca hangi servislerin başarılı, hangilerinin daha az başarılı olduğunu tespit ederek, kendisini kontrol edebilen bir yapıya sahip olabilirler İnternet iletişim bilgilerinin yanı sıra, vatandaşlarla ilgili diğer bilgilere rahatlıkla erişebilir. Karar verme noktasında olan kişilerin eline en doğru bilgileri en hızlı şekilde ulaştırabilir. Öte yandan e-iş uygulamaları için bilginin toplanması, bilgiye kolay erişim, bilgiyi analiz etme, raporlar üretme, veri madenciliği yapma vb. çok önemlidir. Bilgi yönetimi ile tüm bunları yapmak mümkün olmaktadır.

E-devlet, kamu yönetiminde her türlü faaliyetin vatandaşlar, işletmeler, kamu çalışanları ve devletin diğer fonksiyonlarıyla ilgili etkileşimlerinin elektronik ortam üzerine taşınması, birebir aracısız olarak kullanılabilir hale gelmesidir.

Çelen'in (2003, s. 5) yapmış olduğu tanımlama ise şöyledir: E-devlet, devletin vatandaşlarına karşı yerine getirmekle yükümlü olduğu görev ve hizmetler ile vatandaşların devlete karşı olan görev ve hizmetlerinin karşılıklı olarak elektronik iletişim ve işlem ortamlarında kesintisiz ve güvenli olarak yürütülmesidir. Bu bağlamda, önemli hedeflerden biri, dünya üzerindeki bilgiye en çabuk, en doğru şekilde ulaşmak ve bu bilgiyi işleyerek toplum tarafından mümkün olan en geniş ölçüde paylaşılmasını sağlamaktır. Bu yaklaşım, toplumumuzun dünyadaki saygınlığını artıracak ve bu alandaki ihtiyaçları en iyi şekilde yanıtlayarak yaşamı kolaylaştıracaktır.

Kısaca e-devlet'i "Devletin sunduğu hizmetlerin, vatandaşa, iş yaşamına, iç ve dış devlet kurumlarına elektronik ortam kullanılarak ulaştırılması" olarak tanımlanmaktadır. Bilgi yönetimi Kurumsal İçerik Yönetimi'nin bir parçası olarak ele alınmaktadır. Dünyanın pek çok ülkesinde devlet liderleri e-devlet kavramını öne çıkararak puan kazanmaktadır. Hizmet ettikleri halka e-devlet kavramını kullanarak daha etkili ve sorumlu olacaklarının sözünü vermektedirler.

İngiliz hükümeti 2003 yılında tüm işlemlerin (örneğin vergi beyannameleri, tazminat talepleri, vb.) yüzde 25'inin elektronik olarak halka sunulmasını amaçlamaktadır. 2005 yılında ise tamamının bu şekilde yapılabilmesini hedeflemektedir. Alman hükümeti ise 2005 yılında tüm hizmetlerin yarısının

çevrimiçi sunulabilmesini hedeflemektedir. Avrupa Birliği bakanları ise halka hizmeti sunarken önüne seçenekler konulmasını ve dileyenlerin devlet hizmetlerine çevrimiçi ulaşabilmesinin sağlanması konusunda anlaşmışlardır.

Bu verilerden anlaşılacağı üzere birçok devlet kurumunun bilgiyi elektronik olarak işleyeceğini göstermektedir. Tüm bunlar devleti daha ulaşılabilir, daha sorumlu ve daha hızlı hale getirmektedir. Bu geçen süreç tamamıyla bir dönüşümdür. E-devlet'i gerçekleştirmek için devlet kurumlarının aşağıda yer alan koşulları yerine getirmeleri gerekmektedir;

- Yapısal olan (örneğin veri tabanları),
- Yapısal olmayan (örneğin taranmış belgeler)
- Belgelerin ve elektronik içeriğin indekslenmesi ve depolanması, sonrasında diğer kullanıcıların web üzerinden kolayca ulaşabileceği şekilde sunulması,
- Kritik bilgilerin devletin değişik kurumları ve ortaklıkları arasında paylaşımının kolaylaştırılması,
- Bilginin daha kolay ulaşılabilir hale getirilmesi,
- Karmaşık hizmet süreçlerinin otomatik hale getirilerek kısaltılması,
- İş akış eyleminin ve biçiminin yönetilebilir hale gelmesi.
- Değerli eski belgelerin güvenli bir şekilde saklanması ve yalnızca yetkili kişilerin bu bilgilere ulaşabilmesinin sağlanması,
- Pek çok kaynaktan gelen belge ve bilgilerin yönetilebilir olması.
- Kâğıt evraklar, elektronik belgeler, veri tabanları, sesler, resimler, vs... .
- Değişen talepleri karşılayabilmek ve her zaman en iyi verimliliği sağlamak için işlemlerin ve süreçlerin ölçeklendirilmesidir.

Bilgi yönetimini de içine alan "Kurumsal İçerik Yönetimi" kavramı bu dönüşümü gerçekleştirmek için gerekli tüm kaynakları ortaya koymaktadır. Kurumsal İçerik Yönetimi kısaca, bilginin kurum içerisinde yaratılması, yakalanması, sunulması, özelleştirilmesi ve yönetilmesi olarak tanımlanmaktadır.

Öncelikle kurumu bilgi kurumu haline getirmek için eksiklikler tespit edilmeli, tanımlanmalı ve giderilmelidir. Çoğunlukla en büyük engel yapısal olmayan içeriğin

yönetilmesidir. Yapısal olmayan içerik veri tabanı gibi planlı bir biçimde düzenlenmeyen sayısal nitelikteki örneğin kâğıt evraklar, haberleşme formları, faturalar, satın alma emirleri gibi belgelerin yanı sıra resim, ses, video gibi pek çok elektronik formatta olabilen web sayfalarıdır. Kurumların dikey yapılanması ve karmaşıklığı, coğrafi dağılımı, yerel gereksinimler ve öncelikler ve tabiki işlenecek bilginin hacmi bir engel olarak sayılabilir. Bunun yanında özellikle ülkemizin tarihi geçmişinden kaynaklanan son derece zengin kâğıt arşivleri elektronik hale getirmek zor bir ilk adımdır. Her durumda yüksek oranda verimlilik ve etkinlik sağlamak için bütün içeriğin elektronik olarak yönetilmesi gerekmektedir. Ancak bu sağlandıktan sonra kritik süreçlerin yönetimine ve elektronik iş akışına geçilebilir. Çünkü süreç ve iş akışı yönetimi içerik yönetimine dayanmaktadır.

Elektronik Belge Yönetimi

Uluslararası bir belge yönetim standardı ISO 15489-1'de belge yönetiminin tanımı şöyle geçmektedir: Belge yönetimi; bir kurumun faaliyet ve işlemleri hakkında enformasyon ve kanıtların belge formunda elde edilmesi yanında, korunmasına yönelik süreçlerde dahil olmak üzere, belgelerin üretimi, alınması, korunması, kullanımı ve tasfiyelerinin sistematik kontrol ve tekinliğinden sorumlu çalışma alanıdır.

Odabaş'ın da (2005, s.36–37) belirttiği gibi, kurum ve kuruluşlar yaptıkları işlemler ve hizmetlerin sonucu olarak birçok türde belge üretmektedirler. Etkin bir yazılı iletişim anlayışı ve yöntemi, kurum ve kuruluşlarda belgelerin denetim altına alınması ile sağlanabilir. Sanayileşmenin getirdiği kurumsallaşma ve bilgisayar teknolojisinin kurumlarda yoğun olarak kullanımı ile belge üretim miktarı büyük oranda artış göstermiştir. Artan belge üretimi, kurumların, ürettikleri belgeleri kontrol altına almalarını zorunlu kılmıştır. Söz konusu zorunluluklar belge yönetimini ortaya çıkaran en önemli etken olmuştur.

Bilgi teknolojilerindeki gelişmeler her alanda değişimleri getirdiği gibi belge yönetimi de etkilenmiş ve elektronik ortama doğru bir değişim göstermiştir. Teknoloji bağlamında yaşanan önemli değişimlerden biri kâğıt belgeler dışında yoğun bir şekilde yönetilmesi gereken bir belge türünün yani elektronik belgenin varlığıdır. Bu belge türüyle birlikte, klasik kâğıda dayalı belge türlerinin yönetilmesini ifade eden belge yönetimi yeni bir boyut kazanmıştır (Aydın, 2005, s.91).

Elektronik belgeler genel olarak bir bilgisayar sisteminin bünyesinde üretilen, işlenen ve saklanan belgeleri tanımlar. Elektronik belge yönetimi prensipleri kâğıt belgelerin yönetiminden farklı değildir; kaydedilmeye, belirli bir formda tutulmaya, kâğıt belgede olduğu gibi ulaşılabilir olmasına gerek vardır. Elektronik belgeler üretilmeden önce sistem tanımlanmalı ve imhasına kadar giden süreç belirlenmelidir. Elektronik belgeleri oluşturan birtakım unsurlar vardır. Bir belgenin elektronik belge sayılabilmesi için bazı niteliklere sahip olması gerekir. Bunlar, (Aydın: 2005, s.92):

Ortam: Belgenin fiziksel taşıyıcısını ifade eder. Yani elektronik belgenin bilgisayar ortamı, CD-ROM, disket ve benzeri ortamların hangisinde bulunduğunu ifade eder.

İçerik: Belgenin yerine getirilen fonksiyon gereği sahip olduğu içerik veya amaçladığı mesajı gösterir.

Fiziksel ve entelektüel şekil/form: Belgenin iletilmesini sağlayan ifade kurallarının bütünüdür.

Faaliyet: Belgenin hangi faaliyet sonucu oluştuğunu anlatır.

Arşivsel ilgi (bağ): Her bir belgeyi öncekine ve sonrakine bağlayan ilişkiler bütünüdür.

Yasal ve idari çerçeve: Belgenin üretildiği yasal, yönetsel ve işlevsel çerçevedir.

Elektronik üretim sadece kurum içi aktiviteler sonucunda olmamakta, elektronik posta, web gibi yollarla da yapılmaktadır. Elektronik postalar yapısal farklılıkları gereği değişik bir yönetim gerektirmektedir. Aynı şekilde web ortamında sürekli güncelleme neticesinde yoğun bir belge üretimi olmaktadır. Bunlar kurumsal iş aktiviteleri sonucunda üretilen belgelerden ayrı yönetilmelidir. Web belgelerinin aktif yapıda olması sebebiyle önceki hali, yeni haliyle bir şekilde ele alınmalıdır.

Elektronik belgelerin yaşam sürecinde bilginin düzenlenmesinde kolay erişilebilirliği sağlamak çok önemlidir. Aynı zamanda farklı saklama ortamları gerektirmektedir. Elektronik belgelerin muhafazası aşamasında öncelikle şu hususların tespit edilmesi gerekmektedir; Depolanan malzeme (malzemenin hangi formatta olacağı), saklama süresi (ne kadar süreyle saklanacağı ve kullanım ihtiyacının ne kadar süreceği), kullanım (kullanıcıların belgeye ne şekilde

ulaşılacağıının tespiti), sayısallaştırma (sayısal ortama ne zaman aktarılacağı), saklama ölçütleri (hız, fiyat, kapasite, kolay taşınabilirlik, süreklilik).

Kolayca yeniden düzenlenebilen, güncellenebilen oldukça hassas olan elektronik belgeler kolaylıkla silinebilir ve buldukları ortam yeniden kullanılabilir. Elektronik belgelerin imhası süreci yasal ve kurumsal gereklilikler çerçevesinde belirlenmelidir. Düzenli imha elektronik belge yönetim yapısının yönetilebilirliğini, güncel olmayan belgelerin karışmamasını sağlarken etkili bir geri iletim sisteminin oluşmasına imkan verir (Aydın: 2005, s. 95).

Elektronik ortamda üretilen ve saklanan belgelerin aynı zamanda matbu şekli oluşturulup dosyalanmışsa, elektronik belgelerle ilgili ayıklama ve imha işlemi yapılabilir.

E-Dönüşüm Sürecindeki Türkiye İçin Elektronik Belgelerin Gerekliği

Kamu adına görev yapan kurum ve kuruluşların faaliyetlerini kayıt altına alması ve bu bilgileri vatandaşlarla paylaşması kamu görevinin ayrılmaz bir parçasıdır. Herkesin, her zaman, her yerden kolaylıkla ulaşabileceği şeffaf, verimli ve sade bir devlet yapısı günümüzde modern ve demokratik devletlerin temel hedefi haline gelmiştir. Bilgisayar ve iletişim teknolojilerindeki gelişmeler bu hedefi gerçekleştirecek olgunluğa ulaşmış ve her geçen gün daha da gelişmektedir. Son yıllarda sıkça duyduğumuz e-devlet, e-Türkiye gibi kavramlar bu gelişmelerin bir sonucudur. E-devlet yapısının temelini ise elektronik bilgi sistemleri oluşturmaktadır (Kandur: 2005, s.6).

Araştırmamızın kapsamı içinde kamu kurum ve kuruluşlarca üretilen bilgi ve belgelerin verimliliğin artırılması için ortak standart ve politikaların belirlenmesinin şart olduğu tespit edilmiştir. Bunun sonucunda kullanımı kolay, erişimi hızlı, güvenilir, ucuz, sürekli ve sağlam “elektronik devlet” yapısının oluşumuna katkı sağlayarak ülkemizin “e-Türkiye”ye geçiş hızını artıracak ve gelişmişlik sıralarında basamak atlamasına sebep olacaktır.

e-Türkiye Projesi kapsamında ülkemizde yürütülen çalışmalar neticesinde, “2005/5 sayılı Yüksek Planlama Kurulu Kararı ve Eki e-Dönüşüm Türkiye Projesi Eylem Planınının 37. eyleminde, elektronik ortamlarda üretilen, kayıt altına alınacak, başka birimlere veya kurumlara iletilecek, saklanacak ya da gerektiğinde imha edilecek elektronik bilgi ve belgelerin kayıt, iletim, paylaşım, imha ve güvenlik

açılılarından tabi olacakları usul ve esaslar ile kurumlarda oluşturulacak elektronik kayıt sistemlerinin birbirleriyle uyumlu işlemesi ve etkin bir şekilde yönetilmesine ilişkin asgari standartların belirlenmesi planlanmıştır. Söz konusu eylemi gerçekleştirmek üzere 9 Eylül 2004 tarihinde toplanan “e-Dönüşüm İcra Kurulu 7 numaralı Kararı” ile Devlet Arşivleri Genel Müdürlüğü görevlendirilmiştir. Ülkemizdeki açığı kapatmak ve işbirliği içinde sağlamak üzere dünyadaki örneklerine bakılarak; Devlet Arşivleri Genel Müdürlüğü tarafından “Elektronik Belge Yönetimi Sistem Kriterleri Referans Modeli (v.1.0)” adlı eser hazırlanmıştır.

Hazırlanan bu projenin amaç ve kapsamı; kamu kurum ve kuruluşlarında üretilen ve/veya üretilmesi muhtemel elektronik belgelerin arşiv belgesi niteliğinin korunabilmesi için gerekli standartların belirlenmesidir. Proje kapsamında ele alınan konular şunlardır:

Elektronik Belgenin Nitelikleri: Elektronik belgede bulunması gereken diplomatik özelliklerin belirlenmesi, elektronik belgelerin hukuki geçerliliğinin sağlanması için alınması gereken önlemler, elektronik imza ve mühür sistemlerinin uygulanması için gerekli sistem altyapısının tanımlanması.

Yönetim Sorumluluklarının Belirlenmesi: Elektronik belgelerin üretim, depolama, saklama, koruma ve devlet arşivlerine transferinden sorumlu kamu kurum ve kuruluşlarına ait yönetim sorumluluklarının belirlenmesi.

Elektronik Belge Yönetimi Sistem Gereklilikleri: Belge yönetimi ve özellikle elektronik belge yönetimi kuracak olan kamu kurum ve kuruluşları için gerekli sistem gereksinimlerinin tanımlanması. Sistem gereksinimleri arasında arşivcilik biliminin gerektirdiği teknik ve uygulamaların yanı sıra belge yönetim sisteminin elektronik ortamda yürütülebilmesi veya elektronik belgelerin yönetilebilmesi için gerekli gereksinimlerin de tanımlanması.

Kamu Kurum ve Kuruluşların Bilgi Sistemleri Envanteri: Devlet arşivlerinin yetki kapsamında bulunan kurum ve kuruluşlarda mevcut bilgi sistemlerinin envanterinin çıkarılarak üretilen elektronik belgelerin uygunluk testlerinin yapılması (yalnızca pilot kurumlar için).

Avrupa Birliği sürecinde e-Türkiye Projesinin sağlıklı yürütülebilmesi için özellikle kurumsal bilgi ve belge hizmetlerini kapsayan birtakım yasal çalışmalar yapılmıştır ki, bunlar şöyle sıralanabilir;

Mevzuatlar

Devlet Arşivleri Genel Müdürlüğü'nün Kuruluş ve Görevleri ile Devlet Arşiv Hizmetleri Hakkında Kanun Tasarısı

Bu Kanun Tasarısı üç temel alanda düzenlemeler öngörmektedir.

1-Devlet Arşivleri Genel Müdürlüğü'nün görev ve yetki alanına giren kamu kurum ve kuruluşlarının ellerinde bulunan arşiv malzemesinin tespitine, korunmasına, hizmete sunulmasına ve saklanmasına gerek görülmeyen belgelerin ayıklama ve imhasına ilişkin düzenlemeler,

2-Kamu kurum ve kuruluşlarının arşiv hizmet faaliyetleri ile ilgili düzenlemeler,

3-Devlet Arşivleri Genel Müdürlüğü'nün kurulmasına, teşkilat ve görevlerine ilişkin usul ve esasları düzenlemektir.

Elektronik İmza Kanunu

23.01.2004 tarih ve 25355 sayılı Resmi Gazete'de yayınlanarak yürürlüğe giren 5070 sayılı Elektronik İmza Kanunu, elektronik imzanın hukuki ve teknik yönleri ile kullanımına ilişkin esasları düzenlemektir. Bu düzenleme ile, kamu kurum ve kuruluşlarının kendi bünyelerinde ve diğer kurumlarla yapacakları bilgi ve belge iletişimde, kağıt ortam yerine sayısal ortamlarda saklanan belgelerin de yazılı belgelere eşdeğer nitelikte olduğu kabul edilmiştir.

Ulusal Bilgi Güvenliği Teşkilatı ve Görevleri Hakkında Kanun Tasarısı Taslağı

Taslak aşamasında olan bu kanun şu konularda düzenlemeler yapmayı amaçlamaktadır.

- Ulusal güvenliği ilgilendiren her türlü bilgilerin korunması,
- Devletin bilgi güvenliği faaliyetlerinin geliştirilmesi, gerekli politikaların üretilmesi ve belirlenmesi, kısa ve uzun dönemli planların hazırlanması, ölçüt ve standartların saptanması,
- İhracat ve ithalat izinleri ile ilgili görüş ve sertifikaların verilmesi, haberleşme ve bilgi sistemlerinin teknolojisine uyumunun sağlanması, uygulamanın takip ve denetimi,
- Kamu ve özel kurum ve kuruluşları arasında koordinasyonun sağlanması.

Bilgi Edinme Hakkı Kanunu

24 Ekim 2003 tarih ve 25369 sayılı Resmi Gazete'de yayınlanan 4982 sayılı Bilgi Edinme Hakkı Kanun'un amacı; demokratik ve şeffaf yönetimin gereği olan eşitlik, tarafsızlık ve açıklık ilkelerine uygun olarak kişilerin bilgi edinme hakkını kullanmalarına ilişkin esas ve usulleri düzenlemektir.

Standartlar

ISO 15489-1:2001 (E)

Bu standart format ayrımı yapmadan tüm belge türlerinin üretim, kayıt altına alma ve yönetim faaliyetlerini kapsamaktadır. Standardın birinci bölümü belge yönetiminin genel prensiplerini ortaya koymaktadır. Bu bağlamda;

- Kamu ve özel sektör kurumları ile şahısların faaliyetleri sırasında ürettikleri ya da aldıkları her türlü belgenin yönetimine,
- Kurumlarda etkili belge yönetimi için geliştirilmesi gerekli sistemler, prosedürler ve politikalarla ilgili sorumlulukların belirlenmesine,
- Belge yönetim sistemlerinin kurulmasına rehberlik etmek amaçlanmaktadır.

ISO/TR 15489-2:2001 (E)

Yukarıda tanımlanan standardın ikinci bölümüdür. Belge yönetimi uygulamalarına yönelik düzenlemeleri içermektedir.

Diğer standartların isimleri ise şöyle geçmektedir;

ISO 17799

NISO Z39.50

NISO Z39-87

Dublin Core Metadata Initiative (DCMI)

BSI DISC PD 0008

ANSI/ARMA 5-2003

ISAD (G)

Ülkelerin Bilgi Toplumuna Hazır Olma Durumları

Dünya Ekonomik Forumu tarafından hazırlanan “Küresel Bilgi Teknolojisi” başlıklı raporlarda, ülkelerin bilgi toplumuna geçişteki hazırlıklarını ve bu konudaki çeşitli göstergeleri dikkate alarak bir sıralama yapılmaktadır.

2002 – 2003			2003 - 2004		
SIRA	ÜLKE	PUAN	SIRA	ÜLKE	PUAN
1	Finlandiya	5,92	1	ABD	5,50
2	ABD	5,79	2	Singapur	5,40
3	Singapur	5,74	3	Finlandiya	5,23
4	İsveç	5,58	4	İsveç	5,20
5	İzlanda	5,51	5	Danimarka	5,19
6	Kanada	5,44	6	Kanada	5,07
7	İngiltere	5,35	7	İsviçre	5,06
8	Danimarka	5,33	8	Norveç	5,03
9	Tayvan	5,31	9	Avustralya	4,88
10	Almanya	5,29	10	İzlanda	4,88
...	...	...	...	...	...
50	TÜRKİYE	3,57	56	TÜRKİYE	3,32
Toplam 82 ülke			Toplam 102 ülke		

Kaynak: Dünya Ekonomi Forumu

E-Dönüşüm Türkiye Projesi Nedir? Amaçları ve Yapılan Çalışmalar

2003/12 Sayılı Başbakanlık Genelgesi'nde belirtildiği üzere, Devlet Planlama Teşkilatı tarafından yürütülmesine karar verilen, e-Dönüşüm Türkiye Projesi'nin başlıca hedefi; vatandaşlarımıza daha kaliteli ve hızlı kamu hizmeti sunabilmek amacıyla; katılımcı, şeffaf, etkin ve basit iş süreçlerine sahip olmayı ilke edinmiş bir devlet yapısı oluşturacak koşulların hazırlanmasıdır.

Bu proje ile;

- Bilgi ve iletişim teknolojileri politikaları ve mevzuatının, öncelikle Avrupa Birliği müktesebatı çerçevesinde gözden geçirilerek yeniden düzenlenmesi, bu konuda eEurope + kapsamında aday ülkeler için öngörülen eylem planının ülkemize uyarlanması,
- Vatandaşın, bilgi ve iletişim teknolojileri yardımıyla, kamusal alandaki karar alma süreçlerine katılımını sağlayacak mekanizmaların geliştirilmesi,
- Kamu idaresinin, şeffaf ve hesap verebilir hale getirilmesine katkıda bulunulması,
- Kamu hizmetlerinin sunumunda, bilgi ve iletişim teknolojilerinden azami ölçüde yararlanılarak iyi yönetim ilkelerinin hayata geçirilmesine katkıda bulunulması,
- Bilgi ve iletişim teknolojilerinin kullanımının yaygınlaştırılması,
- Bilgi ve iletişim teknolojisi alanında kaynak israfını azaltmak amacıyla, kamunun mükerrerlik arz eden veya örtüşen ilgili yatırım projelerinin bütünleştirilmesi, izlenmesi, değerlendirilmesi ve yatırımcı kamu kuruluşları arasında gerekli koordinasyonun sağlanması,
- Sektördeki özel kuruluşların faaliyetlerine yukarıdaki ilkeler ışığında yol gösterilmesi amaçlanmaktadır.

2003 yılı Mart ayında DPT bünyesinde Bilgi Toplumu Dairesinin (BTD) kurulmuş olması, başta e-Dönüşüm Türkiye Projesi'nin koordinasyonu olmak üzere, kamu kurumlarının bilgi ve iletişim teknolojisi yatırımları arasında eşgüdüm sağlanması ve bilgi toplumu olma yolunda atılması gereken adımlara ilişkin stratejilerin belirlenmesi amacıyla yapılacak çalışmalar açısından önemli bir gelişmedir.

e-Dönüşüm Türkiye Çalışma Grupları

Çalışma Gruplarının amacı, e-Dönüşüm Türkiye Projesi'nin etkin, şeffaf ve katılımcılık esasına dayalı olarak yürütülmesinde; kamu kurum ve kuruluşları, sivil toplum kuruluşları ve üniversiteler ile toplumun tüm kesimlerinden katkı sağlayabilecek bireylerin ortak bir platformda çalışmalarının sağlanmasıdır. 2003–2004 dönemini kapsayan Kısa Dönem Eylem Planının (KDEP) hazırlık çalışmaları sürecinde yeniden düzenlenen çalışma grupları ve koordinasyonundan sorumlu kuruluşlar aşağıdadır:

- 1) Eğitim ve İnsan Kaynakları Çalışma Grubu: *Milli Eğitim Bakanlığı*
- 2) Teknik Altyapı ve Bilgi Güvenliği Çalışma Grubu: *Ulaştırma Bakanlığı*
- 3) Hukuki Altyapı Çalışma Grubu: *Adalet Bakanlığı*
- 4) e-Devlet Çalışma Grubu: *Devlet Planlama Teşkilatı*
- 5) e-Ticaret Çalışma Grubu: *Dış Ticaret Müsteşarlığı*
- 6) Standartlar Çalışma Grubu: *Türk Standartları Enstitüsü Başkanlığı*
- 7) e-Sağlık Çalışma Grubu: *Sağlık Bakanlığı*
- 8) İzleme Çalışma Grubu: *TBD (Türkiye Bilişim Derneği)*

e-Dönüşüm Türkiye Projesi'nin yürütülmesinde, günümüze kadar yapılan çalışmalardan, bilgi birikiminden ve oluşumlardan yararlanma yaklaşımı benimsenmiştir. Bu yaklaşım çerçevesinde, daha önce ülkemizin e-Avrupa+ girişimine taraf olmasını takiben başlatılan e-Türkiye girişimi kapsamında oluşturulan çalışma grupları koordinatörleriyle 28 Mart 2003 tarihinden itibaren yapılan çalışmalar, KDEP'nin hazırlanması ile neticelenmiştir.

4 Aralık 2003 tarih ve 2003/48 sayılı Başbakanlık Genelgesi'yle, e-Dönüşüm Türkiye Projesi Kısa Dönem Eylem Planı uygulamaya konmuştur. 8 Haziran 2005'de sunulan "e-Dönüşüm Türkiye Projesi Kısa Dönem Eylem Planı" kapsamında sorumlu kuruluşlar tarafından hazırlanan çalışma ve raporlar şöyledir;

Kısa Dönem Eylem Planının Genel Yaklaşımı

- » Bilgi toplumuna geçiş stratejisi
- » Bilgi toplumu altyapısının oluşturulması
  - Teknik altyapı
  - Hukuki altyapı
  - İnsan kaynağı altyapısı
  - İdari altyapı
- » Kamuda bilgi paylaşımının sağlanması
  - Elektronik ortamda birlikte çalışılabilirlik çerçevesinin belirlenmesi
  - Münferit uygulamaların bütünleştirilmesi
- » Kamu BİT yatırımlarında mükerrerliklerin önlenmesi, etkinliklerinin artırılmasına yönelik tedbirlerin alınması

» Sosyal ve ekonomik dönüşüm uygulamaları (e-Sağlık, e-Eğitim, e-Ticaret)

» AB müktesebatına uyum

» eAvrupa+ ve eAvrupa 2005 hedeflerine uyum.

eAvrupa+ 2003 hedeflerini oluşturan bilgi toplumunun temel yapı taşlarını oluşturma çalışmalarının hızlandırılmasını, insan kaynağına yatırımı, İnternet kullanımının teşvik edilmesi hedeflerini kapsamaktadır. eAvrupa 2005 hedeflerinden e-Devlet, e-eğitim ve e-sağlık başta olmak üzere modern çevrimiçi hizmetlerin sunumu, güvenli bilgi altyapısının sağlanması hedeflenmektedir.

Bölmeler İtibarıyla “KDEP” Eylemleri

Bölüm Adı	Eylem Adedi	Tamamlanan Eylem Adedi
Bilgi Toplumu Stratejisi	2	0
Teknik Altyapı ve Bilgi Güvenliği	5	4
Eğitim ve İnsan Kaynakları	8	1
Hukuki Altyapı	13	8
Standartlar	1	1
e-Devlet	23	10
e-Sağlık	15	10
e-Ticaret	6	0
<i>Toplam</i>	73	34

Aşamaları İtibarıyla “KDEP” Eylemleri

Başlatılmayan	6	% 8
Başlangıç Aşamasında	1	% 1
Çalışmaları Devam Eden	32	% 44
Tamamlanan	34	% 47
Toplam	73	% 100
2005 Eylem Planına Aktarılan	19	% 26

Dünya Ekonomi Forumu e-Hazırlık Sıralaması

2003			2004		
Sıra	Ülke	Puan	Sıra	Ülke	Puan
1	ABD	5,5	1	Singapur	1,73
2	Singapur	5,4	2	İzlanda	1,66
3	Finlandiya	5,23	3	Finlandiya	1,62
4	İsveç	5,2	4	Danimarka	1,6
5	Danimarka	5,19	5	ABD	1,58
6	Kanada	5,07	6	İsveç	1,53
7	İsviçre	5,06	7	Hong-Kong	1,39
8	Norveç	5,03	8	Japonya	1,35
9	Avustralya	4,88	9	İsviçre	1,3
10	İzlanda	4,88	10	Kanada	1,27
...	...	...	...	...	...
56	TÜRKİYE	3,32	52	TÜRKİYE	-0,14

Kaynak: Dünya Ekonomi Forumu

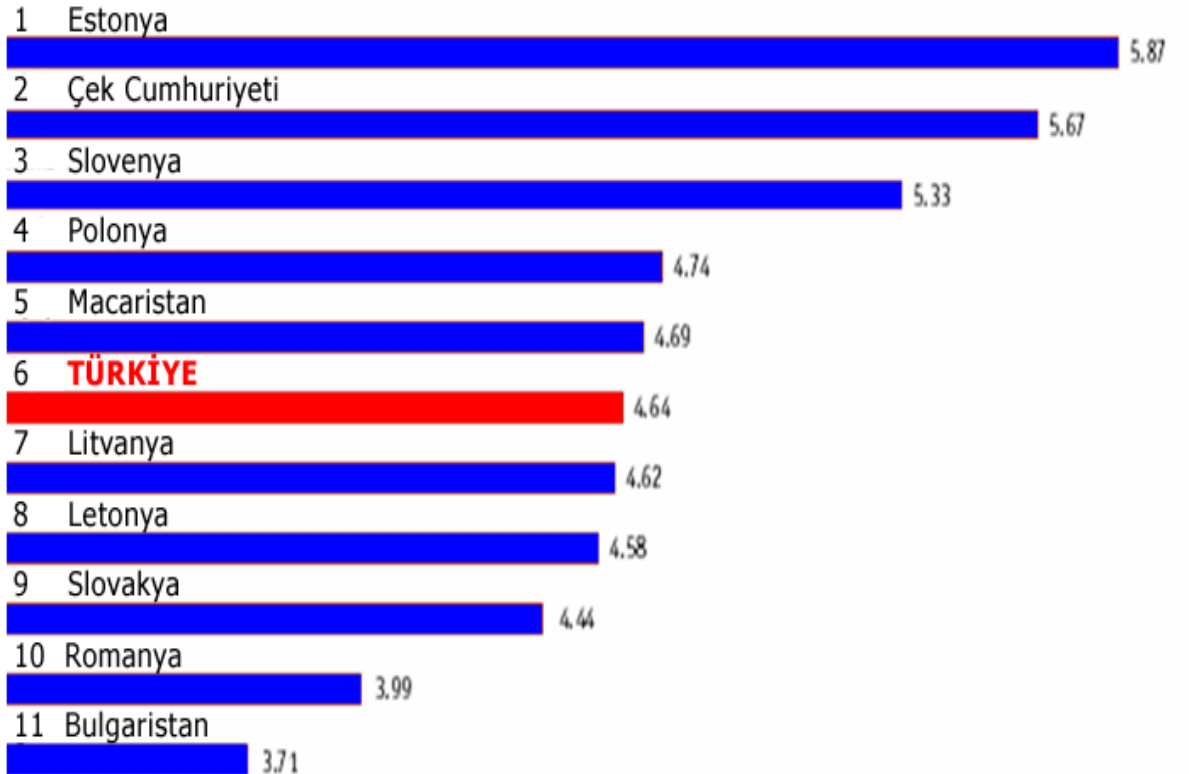

INSEAD (2005) tarafından 28 Avrupa ülkesi üzerinde bilgi ve iletişim teknolojileri ve İnternet kullanımı hakkında aşağıda yer alan beş anahtar gösterge temelinde bir çalışma yapılmıştır.

No	Gösterge	Türkiye'nin Sırası
1	İnternet Kullanımı	26
2	Modern Çevrimiçi Kamu Hizmetleri	9
3	Dinamik e-İş Ortamı	27
4	Güvenli Bilgi Altyapısı	-
5	Genişbant	28

AB Yeni Üyeleri ve Aday Ülkeler İçin e-Devlet Karşılaştırılması

ORTA AVRUPA ÜLKELERİ E-DEVLET SIRALAMASI

Kaynak : Economist Intelligence Unit, 2004

eAVRUPA 2005 SIRALAMASI

MODERN ÇEVİRİM-İÇİ KAMU HİZMETLERİ

Modern Çevrim-İçi Kamu Hizmetleri = (e-Devlet + e-Öğrenim+e-Sağlık)

SIRA	ÜLKE	DEĞER	AB-15 Ortalama = 4,09
1	Danimarka	5,66	
2	Hollanda	5,44	
3	İngiltere	4,93	
4	Almanya	4,87	
5	İsveç	4,67	
6	İrlanda	4,60	
7	Finlandiya	4,57	
8	Avusturya	4,54	
9	TÜRKİYE	4,31	
10	Lüksemburg	4,25	
11	Malta	4,23	
12	Estonya	4,13	
13	İtalya	3,70	
14	Belçika	3,63	
15	İspanya	3,38	
16	Fransa	2,97	

Sonuç ve Öneriler

Mevcut durum e-dönüşüm sürecinde Türkiye'nin nerede olduğunu, devam eden ve aynı zamanda projelendirilen çalışmaları göstermektedir.

Özdemirci'nin de (1999, s. 50) değindiği gibi "toplumsal yaşamın her aşamasında bilgiye olan gereksinimin artması ve bilginin gelişen teknoloji ile daha etkin kullanılabilir kılınması, bilgiye dayalı toplumlara dönüşümü sağlamıştır. Bu dönüşümün gerek toplumların gerekse kurum ve kuruluşların, bilgi çağında ayakta kalabilmek için yaptıkları ve yapacakları irdelemeleri ve geliştirmeleri gerekliliğini ortaya koymuştur".

Çağdaş ve demokratik devlet sistemlerinde her zaman, her an, her yerde kolayca bilgiye erişmek, günümüzde şeffaf devlet yönetim anlayışlarında önemle üzerinde durulan bir hedef olmuştur. Teknolojik gelişmelerin de bu hedefi destekleyecek boyutlara ulaşması, değişimlerin ve yeniden oluşumların hızlanmasına neden olmuştur.

Elektronik ortamdaki bilgiye ulaşmanın temelinde, elbette ki bilginin düzenlenmesinde kolay erişebilirliği sağlamak vardır. Şeffaf, saygın ve güvenilir bir devlet olmanın ön koşulu, yaşananları ve düzenlemeleri halkla açık olarak paylaşmaktır. Tüm bu süreçler, ancak bilişim teknolojilerinin devlet işleyişinde etkin ve verimli kullanımı ile mümkündür. Bu durumda, kamu sektörünün hizmetlerini etkinleştirerek, topluma en hızlı ve en açık bir biçimde ulaştırılması zorunlu olmaktadır.

Kamu kurum kuruluşlarının hizmetleri sonucunda üretilen her türlü ortamdaki bilgi ve belge de elektronik bilgi çağında iletilmesi ancak ve ancak teknolojik altyapı yardımıyla mümkün olmakta ve bu elektronik belge ve bilgilerin yönetiminin belli standartlara dayandırılarak düzenli olarak bir temele oturtulması ve devam ettirilmesi gerekmektedir.

Ülkemizin Avrupa Bilgi Toplumunun bir parçası olabilmesi için gerekli altyapının kurulması, yaşatılması ve bu altyapı aracılığıyla sunulacak elektronik "içerik" in geliştirilmesi gerekmektedir. Avrupa Bilgi Toplumuyla bütünleşmenin yolu Avrupa ülkeleriyle rekabet edebilmekten geçmektedir.

Devletimiz, bu süreçte başlattığı plan ve projeler kapsamında üzerine düşen görevleri yerine getirmeye çalışırken, biz vatandaşların dışında üniversitelerimizin de yapması gereken birtakım görevleri olduğuna inanmaktayız. Bu kapsamda, araştırmamızda ülkemizdeki devlet ve vakıf üniversitelerin web sayfaları gözlemlenmiş ve özellikle altı üniversitenin örnek olarak Kütüphane ve Dokümantasyon Daire Başkanlarının isimlerine ulaşamadığı tespit edilmiştir.

Tonta'nın da (2002) belirttiği üzere, ülkemizde vatandaşlarımızın bilgi okuryazarlığını artırmak için benzer projelerin e-Türkiye çalışmaları çerçevesinde zaman geçirilmeden başlatılması gerekmektedir. Bilgi yönetiminde söz sahibi olan bütün kamu ve özel kuruluşlarımızın (Başbakanlık, Bakanlıklar, TÜBİTAK, Milli Kütüphane, ULAKBİM, Devlet Arşivleri gibi bilgi merkezlerimiz, arşivlerimiz, müzelerimiz ve üniversite kütüphanelerimiz) e-Türkiye ile ilgili vizyonları açıklanmalı, bu vizyonlar tartışılmalı ve vakit kaybetmeden uygulamaya geçilmelidir.

e-Devlet kapsamı içinde, e-kurum uygulamasının sağladığı kazanç örneklerine bakacak olursak; Gelirler Genel Müdürlüğü'nün mükelleflere verilen hizmetlerin yanı sıra Gelir İdaresinin diğer kurum ve kuruluşlarla olan bilgi

aktarımını yaygın olarak elektronik ortama taşımayı hedeflemiş, verilerin kağıt ortamda tekrar tekrar üretilmesi yerine elektronik ortamda paylaşılmasını sağlayacak gerekli altyapıyı kurmuştur. Bu çerçevede e-beyanname ile; vergi beyannameleri ve beyanname ekinde istenen bildirim, bilanço, vb. belgelerin İnternet üzerinden alınarak, vergi dairelerinin iş yükünün azaltılması ve mükelleflere sunulan hizmet kalitesinin artırılması sağlanacaktır.

e-Beyanname ile beyannamelerin İnternet üzerinden alınmasının vatandaş ve iş dünyası üzerinde somut ve gözle görülür bir etkisi olmuştur. Bu sayede beyanname vermek üzere vergi dairesine gidilmesi zorunluluğu ortadan kaldırılmış, hem vatandaşın hem de vergi dairesinde çalışan memurun zamanını daha etkin bir şekilde değerlendirmesi sağlanmıştır. e-Beyanname sisteminin devreye alındığı 1.10.2004 tarihinden, 31.01.2005 tarihine kadar 751.187 adet beyanname İnternet üzerinden alınmıştır. Projenin hedefi yılda 75,000,000 beyannamenin elektronik ortamda alınarak kağıt kullanımının tamamen ortadan kaldırılmasıdır. Böylece, e-Beyanname sistemi ile yaklaşık her yıl 6,000 ton kâğıt tasarrufu sağlanacaktır ki ekonomik değerinin (3 milyon \$/Yıl), yanı sıra bu yaklaşık 117,000 ağacın kesilmemesi demektir. Ayrıca 14,000 adam-ay boyutunda personel gücünden tasarruf edilecek (4.2 Milyon \$/yıl) ve ihtisas gerektiren işlerde kullanılabilir.

Bir başka örnek ise; Akbank'tır. Banka yetkilileri, başlattıkları değişim programlarıyla Operasyon Merkezi'nin teknolojik altyapısı ile işlemlerde kullanılan kâğıt miktarını ciddi ölçüde azalttığını belirtmişlerdir. Oluşturulan kurumsal portal ile banka içindeki tüm yazışmalar artık elektronik ortamda gerçekleştirilmektedir. Bunun sonucunda Akbank'ın yılda 45 milyon sayfa kâğıt tasarrufu sağlamıştır. Ayrıca gerek müşterilerden şubelere ulaştırılan gerekse de şubelerden Operasyon Merkezi'ne gönderilen talimatların tümünün elektronik ortamda gerçekleştirileceği, böylece Operasyon Merkezi'nde ve şubelerdeki kâğıt kullanımının azaldığı belirtilmiştir. Belge yönetimi olarak adlandırılan bu sistemin telefon trafiğini de en aza indirmiştir.

Görülüyor ki, doküman yönetim sistemlerinin elektronik ortamda olması hem somut hem zaman hem de çevrenin korunması açısından kazançlar sağlamaktadır.

Son günlerde sürekli telaffuz ettiğimiz, bilgiye kolay ve hızlı erişim konusunda biz çalışanlar ve vatandaşlar olarak daha duyarlı olmalı ve e-dönüşüm sürecine katkı sağlamak yönünden bilinçli davranmalıyız.

Sözü edilen e-devlet, e-bilgi hizmetleri gibi uygulamaların giderek artması, ülkemizin Avrupa Bilgi Toplumunun saygın bir üyesi olmasında önemli bir rol oynayacağı ve bu konuda yapılacak çalışmaların e-Türkiye için önemli bir katkı sağlayacağı inancındayız.

Kaynakça

Aydın, C. (2005). Bilgi teknolojilerinin belge yönetimine etkisi ve elektronik belge yönetimi. *Bilgi Dünyası*, 6, 89-97.

Barutçugil, İ. (2002). *Bilgi yönetimi*. İstanbul: Kariyer Yayıncılık.

Bilgi Edinme Hakkı Kanunu. (2003, 9 Ekim). T.C. Resmi Gazete, 25269.

Çapar, B. (2003). Bilgi yönetimi: nasıl bir insan gücü?. Tahir Büyükkakın ve Figen Büyükkakın (Yay. Hazl.) *II. Ulusal Bilgi, Ekonomi ve Yönetim Kongresi Bildiriler Kitabı* içinde (s. 421-432). İstanbul: Beta.

Çelen, M. (2003). E-Belediye'de kent bilgi sistemi uygulamaları ve İstanbul Büyükşehir Belediyesi çalışmaları. *Üniversitesi'nin Kuruluşunun 550. yılında elektronik devlet paneli 2003, 15 Ekim 2003, İstanbul* içinde (s. 5-30) İstanbul: İstanbul Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi.

e-Dönüşüm Türkiye İcra Kurulu XIII'ncü Toplantısı. (2005, Haziran). *e-Dönüşüm Türkiye Projesi Kısa Dönem Eylem Planı Sonuç Raporu'na ilişkin sunum*. 14 Temmuz 2005 tarihinde <http://www.bilgitoplumu.gov.tr/duyuru/IcraKurulu/2> adresinden erişildi.

Elektronik imza kanunu. (2004, 23 Ocak). T.C. Resmi Gazete, 25355.

Erdal, M. (15 Ekim 2003). *İstanbul Üniversitesi'nin Kuruluşunun 550. yılında elektronik devlet paneli 2003, İstanbul* içinde (s.i-iii). İstanbul: İstanbul Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi.

Kamuda Elektronik Kayıt Dönemi. (2005, Haziran). *Elektronik Belge Yönetimi Sistem Kriterleri Referans Modeli (v.1.0)*. 14 Temmuz 2005 tarihinde http://www.bilgitoplumu.gov.tr/duyuru/EBYS_v_1_0.pdf adresinden erişildi.

- Odabaş, H. (2005). Belge yönetimi ve Türkiye’de belge yönetimi gereksinimi. *Bilgi Dünyası*, 6, 36-57.
- Özdemirci, F. (1999). Teknolojik gelişmelerin belge yönetimine etkisi ve arşivler. *Türk Kütüphaneciliği*, 13, 50-57.
- Özdemirci, F. (2002). e-Arşivlere giden yolda belge yönetim birimleri. Ali Can ve başkaları (Yay. Hazl.), *e-Türkiye sürecinde kütüphaneler: 38. Kütüphane Haftası bildiriler, 25-31 Mart 2002 Ankara* içinde (ss. 126-141). Ankara: Türk Kütüphaneciler Derneği, 2002.
- Özdemirci, F. (2003). İlk uluslararası belge yönetim standardı: ülkemiz açısından bir değerlendirme. *Türk Kütüphaneciliği*, 17, 225-246.
- Sağsan, M. (25-26 Eylül 2003). Bilgi yönetiminin kavramsal çerçevesi ve Başkent Üniversitesi İletişim Fakültesi Bilgi ve Belge Yönetimi Bölümü. Bilgi Yönetimi web sitesi. 12 Temmuz 2005 tarihinde http://www.bilgiyonetimi.org/cm/pages/mkl_gos.php?nt=442 adresinden erişildi.
- Tonta, Y. (25 Mart 2002). *E-Türkiye sürecinde kütüphaneler*. 38.Kütüphane Haftasında yapılan davetli konuşma metni. 12 Temmuz 2005 tarihinde <http://www.lib.baskent.edu.tr/tez/eturkiyevikutuphaneler.pdf> adresinden erişildi.
- e-Devlet. (2002, 28 Mayıs). 18 Temmuz 2005 tarihinde BTvizyon web sitesinden erişildi: http://www.btvizyon.com.tr/kulakcik.phtml?kulakcik_nox=38
- Vergi Dairesi Otomasyon Projesi 2.Aşama (VEDOP - 2). (2005). 19 Temmuz 2005 tarihinde <http://www.e-devlet.org.tr/projeler/edevlet-sergi-proje-gelirler.htm> adresinden erişildi.